

dr hab. Marek Mazur, prof. US
Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej
Uniwersytet Śląski

Katowice, 30.12.2024

**Recenzja dorobku naukowego dr Jacka Wojsława w postępowaniu o nadanie stopnia
doktora habilitowanego**

1. Najważniejsze fakty z życiorysu zawodowego Habilitanta

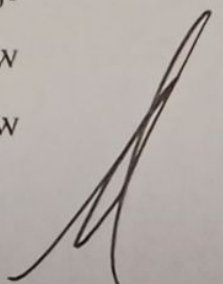
Pan dr Jacek Wojsław uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie historii decyzją Rady Naukowej Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 20 kwietnia 2001 r. po obronie rozprawy doktorskiej zatytułowanej „Propaganda masowa jako instrument indoktrynacji społeczeństwa polskiego w latach 1949 — 1954”, której promotorem była dr hab. Barbara Okoniewska prof. Uniwersytetu Gdańskiego, a promotorem pomocniczym prof. dr hab. Krystyna Kersten z Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk (pracę recenzowali: dr hab. Bohdan Łukaszewicz, prof. Uniwersytetu Warmińsko – Mazurskiego oraz prof. dr hab. Roman Wapiński z Uniwersytetu Gdańskiego).

Dr Wojsław jest absolwentem studiów magisterskich na kierunku historia w zakresie specjalizacji nauczycielskiej i archiwalnej na Wydziale Filologiczno - Historycznym Uniwersytetu Gdańskiego. Tytuł magistra uzyskał w 1995 roku po przygotowaniu pracy magisterskiej pt. „Świadomość narodowa Mazurów w okresie międzywojennym”, której promotorem był prof. dr hab. Roman Wapiński.

Od 2006 r. do chwili obecnej dr Wojsław jest zatrudniony w Instytucie Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (Zakład Antropologii Obrazu) na Wydziale Nauk Społecznych w Uniwersytecie Gdańskim. Habilitant okresowo współpracował również z uczelniami: Gdańską Wyższą Szkołą Humanistyczną (lata 2001 — 2007), Sopotką Szkołą Wyższą (lata 2007 — 2019), Akademią Marynarki Wojennej (lata 2021 — 2022) oraz Wyższą Szkołą Bankową w Gdańsku/Uniwersytet MERITO (lata 2017 — 2019 i 2023 - 2024).

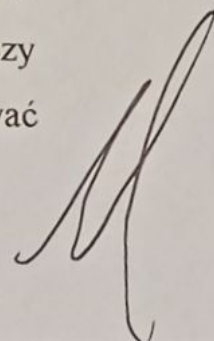
2. Ocena osiągnięcia naukowego wymienionego w art. 219 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.)

Do oceny osiągnięcia naukowego dr Jacek Wojsław przedłożył cykl publikacji zatytułowany „Organizacja i funkcjonowanie aparatu propagandowego w Polsce Ludowej” w skład, którego weszło dziesięć samodzielnie przygotowanych prac: sześć artykułów w

czasopismach naukowych: (1 - numeracja prac ułożonych chronologicznie za Habilitantem) *Organizacja i funkcjonowanie nadzoru nad „pionem propagandowym” w centralnych strukturach PZPR w latach 1948 — 1956*, „Dzieje Najnowsze” 2024, nr 1, s. 203 — 227; (2) *Kierownictwo partyjne wobec prasy w Polsce w latach kulminacji stalinizmu (1949 — 1953): polityka personalna, decyzje organizacyjne i „nastawienie” tematyczne*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy” 2015, T. 7 (18), s. 39 — 62; (4) *Nadzór nad mediami sprawowany przez władze PZPR w latach 1970-1975*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2021, z. 3, s. 89 - 112; (7) *RSW "Prasa-Książka-Ruch narzędziem polityki informacyjnej kierownictwa PZPR w latach 1980-1981*, „Rocznik Historii Prasy Polskiej” 2015, z. 4, s. 75 - 100; (9) *Obraz działalności Ośrodka Badań Prasoznawczych w Krakowie w dokumentach RSW „Prasa-Książka-Ruch” w latach politycznych przełomów (1980-1983)*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2017, nr 1, s. 29 — 44; (10) *Stan badań nad centralnymi strukturami PZPR nadzorującymi politykę propagandową w Polsce Ludowej: nowe ustalenia i luki badawcze*, „Media Biznes Kultura” 2023, nr 2, s. 21 — 34; oraz cztery rozdziały w monografiach: (3) *Biuro Prasy KC PZPR (1956-1972)*, Media Biznes Kultura. Media w procesie zmian — etyka i komunikacja. Media Business Culture. The Media in the Process of Change — Ethics and Communication, tom I/vol. 1, pod red. B. Czechowska-Derkacz, D. Chomik, J. Wojsław, Gdańsk 2018, s. 285 — 312 (Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego); (5) *Polityka informacyjna PZPR w obliczu strajków sierpniowych 1980 roku*, [w:] Media a Polacy. Polskie media wobec ważnych wydarzeń politycznych i problemów społecznych, red. nauk. K. Pokorna-Ignatowicz, J. Bierówka, S. Jędrzejewski, Kraków 2012, s. 11-36 (Oficyna Wydawnicza AFM); (6) *Miejsce cenzury w ocenach aparatu partyjnego w okresie politycznej konfrontacji lat 1980-1981*, [w:] „Nie należy dopuszczać do publikacji”. Cenzura w PRL, Zbiór studiów pod red. G. Gzelli i J. Gzelli, Toruń 2013, s. 195 - 215, (Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika); (8) *Stefan Olszowski głównym nadzorcą partyjnej propagandy w latach 1980 -1982*, [w:] Społeczne i historyczne konteksty funkcjonowania mediów, pod red. M. Kaczmarczyka, D. Rotta, M. Boczkowskiej, M. Koszembar-Wiklik, Sosnowiec 2015, s. 89 - 106 (Oficyna Wydawnicza „Humanitas”).

Wszystkie prace z cyklu ukazały się nakładem wydawnictw lub czasopism znajdujących się w wykazie sporządzonym przez ministra szkolnictwa wyższego i nauki. Podkreślić należy, że większość artykułów/rozdziałów objętościowo wykracza poza najczęściej dzisiaj spotykaną normę, licząc ponad 20 stron maszynopisu. Pod kątem spójności tematycznej cykl nie budzi zastrzeżeń. Z pełnym przekonaniem odpowiadam również pozytywnie na pytanie, czy problematyka naukowa i cele badań oraz zastosowane w nich metody pozwalają interpretować

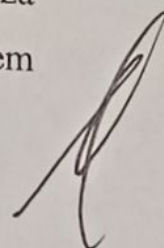
ten dorobek jako właściwy dla dyscypliny nauki o komunikacji społecznej i mediach. Nachylenie medioznawczo-historyczne zaprezentowane w pracach lokuje je w obszarze studiów z zakresu medioznawstwa, tj. historii propagandy oraz historii mediów i dziennikarstwa.

Podsumowując powyższe uwagi na temat przedstawionego do oceny osiągnięcia, stwierdzam, że Habilitant przedstawił do oceny osiągnięcia naukowego cykl tematycznie powiązanych publikacji zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Główny problem badawczy cyklu dotyczy procesów i modelu zarządzania tzw. pionem propagandowym przez najwyższe kierownictwo Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (Komitet Centralny). W celu jego rozwiązania Habilitant zaproponował podejście metodologiczne zakorzenione w badaniach empirycznych komunikacji społecznej i mediów w nurcie strukturalno-funkcjonalnym. Podstawowe dla badań założenie, że „głównym ośrodkiem kierowania polityką propagandową w Polsce Ludowej były wybrane centralne struktury PZPR i stojący na ich czele politycy partii władzy.” (autoreferat, s. 14) nie wzbudza żadnych wątpliwości, stąd trudno wytłumaczyć, dlaczego Habilitant w autoreferacie przedstawia je również jako główną hipotezę studiów. Abstrahując od tego błędu, problem badawczy jest jasno i poprawnie sformułowany. Celem badań jest odpowiedź na dwa pytania badawcze, dotyczące procesów i modelu kształtowania i nadzoru polityki informacyjno-propagandową PRL przez najwyższe władze PZPR oraz ewolucji tych procesów w badanym okresie (od 1948 roku do lat 80 XX w.).

Wszystkie prace z cyklu łączą dążenie do odpowiedzi na wskazane pytania. Biorąc, jednak pod uwagę cele szczegółowe studiów przedstawionych w pracach można je podzielić na dwie grupy: zorientowane na analizę wpływu centralnych struktur PZPR na aparat propagandowy PRL (sześć artykułów) oraz skupione na istotnych instytucjach-narzędziach partyjnego aparatu propagandowego: cenzurze (GUKPPiW), koncernie RSW „Prasa-Książka-Ruch” oraz jednym z zakładów wewnętrznych tego koncernu (trzy artykuły). Celem ostatniego studium o charakterze podsumowująco-postulatywnym jest odzwierciedlenie stanu badań nad zagadnieniami, które podejmuje Habilitant w całym cyklu.

W pierwszych dwóch pracach dr J. Wojśław opisał proces kształtowania przez PZPR polityki propagandowej przed polskim „październikiem”. W pierwszej z nich *Organizacja i funkcjonowanie nadzoru nad „pionem propagandowym”*... pomieszczona została analiza struktury zarządzania aparatem propagandowym w latach 1948-1956, z podkreśleniem

dynamiki zmian kadrowych na jej najwyższych szczeblach. Autor omówił przyczyny i konsekwencje tych zmian, akcentując w kontekście tych pierwszych czynniki wewnętrzne (pod koniec lat czterdziestych dążenie do eliminacji wpływów W. Gomułki, później związane z wewnątrzpartyjnym sporem „natolińczyków” i frakcji puławskiej) oraz zewnętrzne (m.in. presję Moskwy by ograniczyć wśród kierownictwa obecność działaczy pochodzenia żydowskiego). W drugiej pracy zatytułowanej *Kierownictwo partyjne wobec prasy...* Habilitant wniknął w system partyjnej kontroli nad środkami komunikowania masowego w latach 1949-1954, pokazując jak w wyniku strategicznych decyzji władz następowały zmiany w systemie propagandowym polegające na konsolidacji instytucjonalnej (m.in. przyłączenie Instytutu Prasy Spółdzielni Wydawniczo-Oświatowej „Czytelnik” do RSW) oraz uniformizacji ideologicznej prasy (m.in. przez likwidację niektórych tytułów prasowych). Istotny wątek w tym studium dotyczył wyzwań, z którymi mierzyły się w czasach stalinizmu władze usiłujące podnieść efektywność propagandową, m.in. związanych ze zwiększenia nakładów prasy, poprawą systemu jej dystrybucji, podniesieniem jakości pracy redakcyjnej oraz potrzebą indoktrynacji dziennikarzy, czemu służyć miała organizacja ściśle kontrolowanego przez partię szkolnictwa dziennikarskiego.

Działania kierownictwa partii w zakresie polityki propagandowo-informacyjnej w latach 1956 – 1972 były przedmiotem studiów przedstawionych w rozdziale *Biuro Prasy KC PZPR...* Szczególnej wartości tych rozważań upatruję w dobitnym i szczegółowym – na podstawie analizy dokumentów - potwierdzeniu powierzchownego charakteru „październikowej” demokratycznej odnowy w wymiarze koncepcji propagandy. Wniosek ten znalazł uzasadnienie w kontekście badań Habilitanta nad nową propagandową strukturą (Biuro Prasy KC) oraz analizy dyskursu najważniejszych urzędników partyjnych na temat celów polityki komunikacyjnej państwa, w którym na plan pierwszy wybijało się przekonanie właściwe dla funkcjonariuszy autorytarnego systemu, zwerbalizowane przez I sekretarza, o niezmiennej potrzebie działań na rzecz „kształtowania i umacniania socjalistycznej postawy społeczeństwa” (X Plenum KC PZPR z 1957 r.).

W efekcie badań zaprezentowanych w kolejnym artykule *Nadzór nad mediami sprawowany przez władze PZPR...*, które objęły lata 1970 – 1975, również pojawiło się twierdzenie o pozornym charakterze politycznych przemian na niwie propagandowej mimo zmian na szczytach partyjnej władzy. Habilitant dostarczył wielu danych by je uzasadnić, m.in. opisując symboliczny li tylko charakter takich zabiegów, jak powołanie rzecznika prasowego rządu czy organizacja nowatorskich na tamte czasy pseudowydarzeń (wystąpienia przedstawicieli kierownictwa w mediach oraz spotkań zwierzchników partyjnych z

dziennikarzami). Przekonująco pokazał, że kierownictwo partii realizowało w ten sposób jedynie własne partykularne interesy (np. próba podkreślenie nowoczesności w medialnym obrazie I sekretarza w kontraście do stylu poprzedniej ekipy rządzącej). Pośród realnych zmian okresu propagandy sukcesu służących doskonaleniu manipulacji odnotował natomiast dalszą centralizację polityki wydawniczej i dystrybucyjnej (powstanie RSW „Prasa-Książka-Ruch”), wzmocnienie kadrowe wydziałów KC zajmujących się propagandą, zwiększenie nakładów prasy, a także realizację nowych inwestycji w przemyśle poligraficznym oraz w obszarze infrastruktury radia i telewizji.

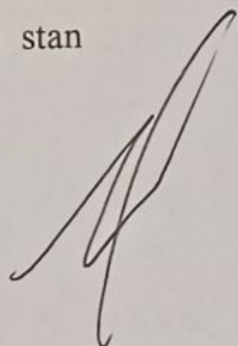
W dwóch ostatnich tekstach Habilitant przedstawił analizę polityki propagandowej z lat 1980-1982. W artykule *Polityka informacyjna PZPR w obliczu strajków...* warto zwrócić uwagę na refleksję nad strategicznymi dylematami kierownictwa partii w sytuacji kryzysowej oraz umiejętne zarysowanie dyskursu prasowego (w tym telewizyjnego) na temat lipcowych i sierpniowych strajków z 1980 r., wraz z identyfikacją stosowanych technik propagandowej dezinformacji (np. tabuizacja, wykorzystywanie retoryki zagrożenia dla polskiej państwowości związku ze strajkami, manipulacja wypowiedzią kardynała S. Wyszyńskiego). Kolejny rozdział *Stefan Olszowski głównym nadzorcą...* jest również poświęcony trudnej sytuacji strategicznej, w której znaleźli się decydenci propagandowi. Tym razem Habilitant, opisując próby partyjnej centrali znalezienia rozwiązań wobec komunikacyjnej „konkurencji” ze strony Solidarności, a potem propagandowego dostosowania w warunkach stanu wojennego, koncentruje się na aktywności i stanowiskach członka Biura politycznego KC odpowiedzialnego za pion propagandy. Dzięki tej perspektywie analitycznej pokazał, jak jednostka w autorytarnym systemie, przy wsparciu najwyższych władz w partii, decydować może o obliczu strategii propagandowej, w tym wypadku podejściu ofensywnym, w rozumieniu ideologicznym (nacisk na partyjne pryncypia) oraz organizacyjnym (m.in. aktywność partyjnych zespołów propagandowych w terenie). Tekst ten odzwierciedla najwyraźniej to, co charakteryzuje cały cykl, czyli dążenie Habilitanta by w celu rozpoznania mechanizmów władzy łączyć w analizie aspekty formalne i nieformalne zarządzania aparatem propagandowym.

W drugiej grupie artykułów Dr J. Wojsław podjął próbę omówienia istotnych dla funkcjonowania aparatu propagandowego instytucji. W pracy *Miejsce cenzury w ocenach aparatu partyjnego...* rozpatrzył zagadnienie cenzury w latach 1980-1981. Wobec licznych prac na ten temat podkreślić należy oryginalność zaproponowanego ujęcia, które polegało na analizie stanowisk przedstawicieli partii odnośnie do funkcjonowania cenzury. Dzięki temu zabiegowi Autor omówił występujące pośród nich zróżnicowane rozumienie realizacji zasady „ograniczonej wolności słowa” w warunkach dynamicznej sytuacji politycznej. Połączył ten

brak jednoznaczności centralnego nadzoru (a w związku z tym brak regulacji prawnych umożliwiających kontrolę krytycznych wobec władzy publikatorów Solidarności) z pogłębiającą się dezorientacją pracowników Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk. Zwrócił również uwagę na nowe, istotne jak się okazało później dla trwałości systemu, zjawiska, takie jak protesty pracowników drukarni oraz zatrudnionych w lokalnych mediach zespołów dziennikarskich. Sytuacji kryzysowej z początku lat osiemdziesiątych dotyczyła również analiza przedstawiona w artykule *RSW "Prasa-Książka-Ruch narzędziem...* Na jej podstawie Habilitant sformułował wnioski dotyczące sterowania przez władze PZPR działaniami RSW "Prasa-Książka-Ruch" w myśl koncepcji zaostrenia kursu propagandowego (co skutkowało m.in. nasileniem kampanii dezinformacyjnej skierowanej przeciwko działaczom Solidarności). Efektem tych studiów było również usystematyzowanie najważniejszych dla funkcjonowania Spółdzielni problemów, by wspomnieć tylko o ograniczeniu nakładów i częstotliwości ukazywania się niektórych tytułów (ze względu na niedobory papieru) oraz politycznej chwiejności, a nawet niesubordynacji wobec władz RSW niektórych zespołów redakcyjnych w związku z rosnącymi sympatiami dla nowego związku zawodowego oraz niezadowoleniem z niskich zarobków. Pokazanie w tych studiach niepewności i wahań propagandowych nadzorców, także wobec trudności w bieżącym funkcjonowaniu analizowanych instytucji dobrze służyło zasygnalizowaniu przez Habilitanta poważnych pęknięć w systemie propagandowym PRL.

Opis działania instytucji nadzorowanych przez kierownictwo partyjne w okresie intensywnych przemian politycznych dopełnia badanie aktywności Ośrodka Badań Prasoznawczych z Krakowa (artykuł *Obraz działalności Ośrodka Badań Prasoznawczych...*), jednej z kilkudziesięciu jednostek organizacyjnych RSW. W wyniku analizy dokumentów archiwalnych RSW dr Wojsław wnioskował o relatywnie ograniczonym wpływie Spółdzielni na codzienną działalność Ośrodka, mimo zależności formalnej OBP od RSW i zasadniczo realizacji przez Ośrodek celów statutowych RSW. Argumentując swoje stanowisko wskazał niemrawą odpowiedź badaczy OBP na żądanie Zarządu RSW dotyczące ideologicznego wzmożenia w publikacjach oraz fakt zachowania stanu osobowego pracowników Ośrodka mimo przeprowadzonej na początku 1982 roku weryfikacji jego kadry.

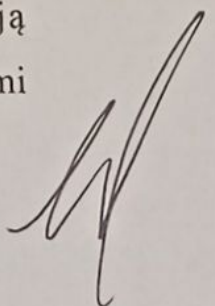
Ostatni artykuł *Stan badań nad centralnymi strukturami PZPR...* stanowi rodzaj podsumowania podstawowych ustaleń odnoszących się do problematyki cyklu wraz ze wskazaniem luk poznawczych oraz obiektywnych ograniczeń w badaniach, a także nakreśleniem postulatów dotyczących dalszych poszukiwań naukowych. Prezentując stan

badan po 1989 roku oraz refleksję metodologiczną Autor wykazał się erudycją w zakresie przedmiotowej materii.

Po zapoznaniu się z treścią prac z cyklu można stwierdzić, że Habilitant rozwiązał problem badawczy i odpowiedział w dostateczny sposób na podstawowe pytania badawcze. Warto zwrócić uwagę na umiejętne wykorzystanie w badaniach warsztatu medioznawczo-historycznego. Dzięki zastosowaniu metod historycznych (m.in. pogłębione studia dokumentów archiwalnych oraz analiza źródeł memuarystycznych) oraz medioznawczych badań jakościowych, w tym analizy dyskursu (wewnątrzpartyjnego i medialnego pod wybranym kątem) dr Jacek Wojsław zarysował model strukturalno-funkcjonalnej aktywności KC PZPR w zakresie „inspiracji i kontroli” aparatu propagandowego (by odwołać się do trafnego i syntetycznego określenia przywołanego przez Kandydata w kontekście omówienia zadań Biura Prasy KC). Oceniając wyniki badań należy w mojej opinii podkreślić wartość poznawczą i miejscami oryginalny charakter analiz polityki kadrowej, rozumianych zarówno w kategoriach rozpoznania wagi tego narzędzia nadzoru, ale również w kategoriach studiów poświęconych roli jednostek w procesie decyzyjnym. Zasadność takiej ścieżki badawczej nie budzi wątpliwości ze względu na szczególne uwarunkowania decydowania politycznego w (totalitarnym) autorytarnym państwie, w którym nader często zawodzą procedury, często z powodu fasadowości norm prawnych. Habilitant przeanalizował, wykazując się intuicją badawczą oraz kompetencją, meandry ręcznego sterowania aparatem propagandy oraz rolę, nie zawsze rzeczowych, sporów w łonie najwyższego kierownictwa partii.

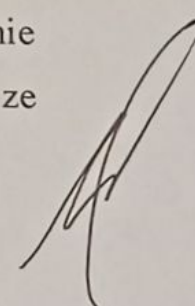
Na podstawie badań dr J. Wojsława można również prześledzić ewolucję procesów nadzoru władz PZPR nad propagandą, zarówno w sensie strukturalnym, jak i w kontekście koncepcji i metod propagandowych realizowanych na płaszczyźnie analizy, a także wytycznych przygotowywanych przez odpowiednie wydziały Komitetu Centralnego. Studia Habilitanta pokazały w zróżnicowanych kontekstach permanentne dążenia władz partii by „bardziej przekonywająco przemawiać do rozumu, uczuć i wyobraźni” jednostek i społeczeństwa (Trybuna Ludu z 22/05.1967 relacjonując obrady VIII Plenum KC PZPR, artykuł 3, s. 303). Habilitant uchwycił ten proces doskonalenia manipulacji, podkreślając jej wyrafinowanie w niektórych aspektach oraz szeroki zakres, który ilustrują szczególnie nasilone w okresie propagandy sukcesu starania do „zwiększenie zaangażowania i aktywności społecznej” (artykuł 4, s. 107). Habilitant ze znanstwem w sposób bardzo szczegółowy udokumentował tę walkę o efektywność, czy to w kontekście partyjnych debat nad koncepcją propagandy (np. J. Waszczuk /członek KC/ 16 września 1980 roku na naradzie I sekretarzami

KW PZPR wyraził „potrzebę szybkiego przejścia od jałowej krytyki, zazwyczaj osadzonej w nieodległej przeszłości, ku ukazywaniu konstruktywnych rozwiązań i wreszcie skierowanie zainteresowania mediów na problemy >prostego człowieka<”, artykuł 7, s. 83-84), czy przytaczając liczne fragmenty wytycznych przygotowanych w KC (np. postulat by materiały w dzienniku telewizyjnym „opierać się na kryterium wiarygodności z dopuszczeniem głosów wyrażających stanowisko przeciwstawne, które w starciu z subtelnie prezentowanymi elementami naszej propagandy winny wywołać refleksję zgodną z naszymi oczekiwaniami.” /„Notatka dotycząca propozycji mających na celu dalsze doskonalenie Dziennika Telewizyjnego” z 8.08.1980, artykuł 5, s.14/). Przy czym dodać trzeba, że Habilitant wykazał się umiejętnością niuansowania obrazu ewolucji propagandy, wskazując jej niedomagania, zwłaszcza te z początku lat 80., manifestujące się w nieporadności decydentów w przeciwdziałaniu kryzysowej sytuacji, m.in. wymakaniu się części mediów z rąk partii.

Przedstawione analizy, jak dr J. Wojśław słusznie zaznaczył w autoreferacie, wpisują się w tradycję badań nad propagandą (m.in. studiów Harolda Lasswela). Warto także odnotować pośrednie nawiązania do badań systemowych, m.in. w wydaniu klasycznych ujęć Freda Sieberta, Theodore'a Petersona, Wilbura Schramma kreślących teorię prasy sowieckiej jako wariacji modelu autorytarnego (1956). Właśnie w kontekście systemowego wymiaru zaprezentowanych w cyklu badań sygnalizuję swoje wątpliwości. Zastanawiam się, dlaczego Habilitant w tak ograniczonym stopniu podjął próbę przedstawienia szerszego obrazu strukturalnych zależności oraz zadań realizowanych przez różne agendy tzw. pionu ideologicznego. Podkreślam, wszakże, że nie neguję w ten sposób sensu i wartości podejścia badawczego Habilitanta, polegającego na analitycznej koncentracji na wybranych kwestiach i instytucjach pod kątem szczegółowych pytań badawczych. Wskazuję jedynie, że taka perspektywa spotkać się może z krytyką związaną ze zbyt wycinkowym charakterem studiów.

Konkludując ocenę wskazanego przez dr Wojśława osiągnięcia, stwierdzam, że przyczynia się ono do rozwoju dyscypliny naukowej nauki o komunikacji społecznej i mediach. Po pierwsze dlatego, że Habilitant dzięki przeprowadzonym studiom wypełnił po części lukę w badaniach nad propagandą w PRL, rzucając nowe światło na ustalenia dotyczące nadzoru kierownictwa PZPR nad aparatem propagandy. Wartość tych badań nie wynika przede wszystkim z faktu sformułowania przez Habilitanta nowych twierdzeń naukowych, wiąże się raczej z pogłębieniem stanu wiedzy i poszerzeniem perspektywy w przedmiotowych analizach w wyniku rzetelnego opisu i krytyki źródeł, głównie archiwalnych dokumentów partyjnych. Po drugie warto podnieść naukowy wkład w postaci studiów kładących nacisk na znaczenie nieformalnych mechanizmów kształtowania polityki propagandowo-informacyjnej, ze

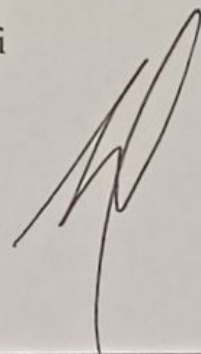

szczególnym uwzględnieniem władzy jednostek zarządzających propagandą kosztem sformalizowanych i kolegialnych metod decydowania politycznego.

3. Ocena pozostałej części dorobku naukowego (aktywność badawcza i publikacyjna, udział w zespołach i projektach badawczych, współpraca międzynarodowa, dorobek dydaktyczny, organizacyjny i popularyzatorski)

Na dorobek naukowy dr J. Wojsława po uzyskaniu stopnia doktora, poza pracami z omówionego cyklu, składa się 28 publikacji, w tym 1 monografia (przygotowana na podstawie rozprawy doktorskiej), trzynaście artykułów w czasopiśmie naukowych (w tym jeden tekst we współautorstwie), dwadzieścia cztery rozdziały w pracach zbiorowych (w tym trzy teksty we współautorstwie). Habilitant był także jednym z redaktorów dwóch monografii zbiorowych. Prace Kandydata mieszczą się, jak sam zaproponował w autoreferacie, w kilku obszarach badań: 1. Kampanie propagandowe w Polsce Ludowej, 2. Dziennikarze i media regionu gdańskiego w PRL, 3. Komunikowanie polityczne i publiczne w kontekście propagandowym. Po zapoznaniu się z tymi opracowaniami nie mam wątpliwości, że zasługują one na pozytywną ocenę ze względu na wartość merytoryczną w zakresie problematyki związanej z propagandą (nie tylko polityczną) oraz charakterystyką pomorskich regionalnych mediów. Podkreślić warto, że od strony ilościowej dorobek Habilitanta świadczy o Jego dużym zaangażowaniu w pracę naukową. Poziom metodologiczno-teoretyczny tekstów jest nierówny, ale widać w kolejnych pracach także na tym polu warsztatowe zaawansowanie. Publikacje pokazują, że Autor szczególnie docenia walory metod jakościowych, z zastosowaniem których przeprowadzał studia przypadku kampanii propagandowych, analizy treści wizualnych oraz analizy dyskursu. Warto pod tym względem wyróżnić interesujące i oryginalne prace, traktujące o kampanii propagandowej przed wyborami w 1952 roku (*Kampania propagandowa towarzysząca wyborom do sejmu z 26 października 1952 r.*; „Polska 1944/1945 - 1989. Studia i materiały” 2010, t. 9, s. 133 – 153), propagandzie wizualnej (*Ideologizacja przekazów ikonograficznych o tematyce zdrowotnej w czasach PRL: w poszukiwaniu wizualnego stereotypu*, „Zeszyty Prasoznawcze” 2015, nr 2, s. 405 – 422) oraz dyskursie na temat pasków telewizyjnych (Chomik D., Wojsław J., *Pasków TVP INFO życie po życiu. Internetowy dyskurs wokół współczesnych tickerów telewizyjnych*, „Rocznik Bibliologiczno-Prasoznawczy” 2018, t. 10/21, s. 73 – 84). Wszystkie artykuły/rozdziały są rzetelnie udokumentowane, a formułowane w nich wnioski mają mocne podstawowy.

Oceniając inne formy aktywności Habilitanta, należy wskazać, że podejmował współpracę z badaczami z innych polskich ośrodków naukowych (z Instytutu Nauk o Polityce Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Instytutu Pamięci Narodowej). Odbył również dwukrotnie staże naukowe (w Instytucie Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach Uniwersytetu Marii Curie — Skłodowskiej w Lublinie /27.11 — 20.12 2023/ oraz w Instytucie Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie /19.02 — 18.03 2024 r./). W zakresie realizacji (międzyuczelnianych) projektów badawczych finansowanych przez instytucje przyznające granty wykazał się niewielką aktywnością, choć kilkakrotnie uzyskał środki finansowe na realizację własnych badań naukowych (stypendium habilitacyjne Uniwersytetu Gdańskiego w latach 2011-2013; w efekcie współpracy z Europejskim Centrum Solidarności w Gdańsku w latach 2009 — 2011, z Programu Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego - WNS Grants w 2023 roku) oraz w ramach Sekcji Historii Mediów Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej - grant w konkursie PTKS MIKRO. Opierając się na danych z dokumentów z postępowania habilitacyjnego, stwierdzić również należy dość skromne zaangażowania Habilitanta w naukową współpracę międzynarodową, kontakty tego typu nawiązywał jedynie przy okazji organizacji konferencji naukowych (np. The NECS /European Network for Cinema and Media Studies/ 2019 Conference — Structures and Voices. Storytelling in Post — Digital Times, która odbyła się w Trójmieście w dniach 13 — 15 czerwca 2019 roku). Ponadprzeciętną aktywnością Habilitant wykazał się natomiast na płaszczyźnie konferencyjnej, organizacyjnej i w działaniach popularyzujących naukę. W latach 2008 — 2024 brał czynny udział (z referatami) w ponad 50. konferencjach o charakterze międzynarodowym i ogólnopolskim. Pełnił funkcję zastępcy Dyrektora Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa ds. dydaktycznych w macierzystej uczelni (w latach 2016 — 2019), wiele lat pracował jako opiekun studenckich praktyk obowiązkowych na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna UG (lata 2006-2017). Na wyróżnienie zasługuje Jego wkład w realizację projektu Laboratorium symulacji nagrań telewizyjnych i dokumentacji filmowej Uniwersytetu Gdańskiego (otwarcie studia nastąpiło 30 listopada 2018 roku). Zasiadał i zasiada w licznych radach naukowych Uniwersytetu Gdańskiego (ostatnio został wybrany na kadencję 2024 — 2028 na członka Rady Dyscypliny Nauki o komunikacji społecznej i mediach UG w grupie nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora), co najpewniej świadczy o Jego pozycji w środowisku akademickim Uniwersytetu Gdańskiego. Z licznych działań popularyzujących naukę wymienić można zaangażowanie przy organizacji dziesięciu edycji Olimpiady Wiedzy o Mediach (od 2013 r.), prowadzenie wykładów w ramach Gdańskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz lekcji otwartych podczas Bałtyckiego Festiwalu Nauki jak i Dni Otwartych Uniwersytetu Gdańskiego.

Habilitant posiada bogate doświadczenie w zakresie uniwersyteckiej pracy dydaktycznej. Prowadził kursy obowiązkowe dotyczące m.in. polskiego systemu medialnego, polskiego systemu politycznego, mediów lokalnych i środowiskowych oraz wykłady fakultatywne i monograficzne związane ściśle z Jego zainteresowaniami badawczymi, np. *Figura wroga jako ponadczasowe narzędzie propagandy*, *Fotografia prasowa narzędziem propagandy*, czy *Walka obrazów – polityczna propaganda wizualna*. Pod Jego opieką około osiemdziesięciu studentów uzyskało tytuły licencjatów, a czterdziestu tytuły magistrów na kierunku dziennikarstwo i komunikacja społeczna UG. Wymownym w kontekście oceny aktywności dydaktycznej dr J. Wojsława jest uzyskanie przez Niego w 2021 r. nagrody przyznawanej przez studentów Uniwersytetu Gdańskiego za szczególne osiągnięcia dydaktyczne - Nagroda „Nauczyciela Roku” im. Krzysztofa Celestyna Mrongowiusza.

Warto dodać również, że Habilitant udzielał się jako recenzent (w czasopismach naukowych: „Horyzonty Wychowania”, „Wolność i Solidarność”, „Monografia Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego”) oraz w ramach ministerialnego programu „Doskonała Nauka” jako członek komitetu konsultacyjno — eksperckiego w projekcie „Etyka mediów jako gwarancja bezpieczeństwa człowieka. Zagrożenia i wyzwania w krajach Trójmorza”.

4. Wniosek końcowy

W wyniku oceny głównego osiągnięcia naukowego dr Jacka Wojsława, czyli cyklu tematycznie powiązanych publikacji pt. „Organizacja i funkcjonowanie aparatu propagandowego w Polsce Ludowej”, stwierdzam, że stanowi ono znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej nauki o komunikacji społecznej i mediach. Biorąc pod uwagę ten fakt, a także opiniując pozytywnie pozostały dorobek naukowy Habilitanta wyrażam przekonanie, że efekty Jego pracy naukowo-badawczej są wystarczające do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o komunikacji społecznej i mediach.